

СТАТИСТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКІВ УКРАЇНИ

*О. С. Заворуєва,
аспірантка кафедри статистики,
ДВНЗ “Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана”*

Анотація. У статті розглянуто актуальність і необхідність вивчення туристичних потоків для планування та розвитку туризму на державному і регіональному рівнях. Опрацьовано статистичні відомості про стан в'їзного та виїзного туристичного потоку України та обґрунтовано виявлені тенденції. Запропоновано деякі шляхи покращення управління туристичними потоками і стимулювання їх розширення.

Ключові слова: туристичні прибуття, в'їзний туристичний потік, виїзний туристичний потік, структура туристичних потоків.

Аннотация. В статье рассмотрены актуальность и необходимость изучения туристических потоков для планирования и развития туризма на государственном и региональном уровнях. Обработано статистические сведения о состоянии въездного и выездного туристического потока Украине и обоснованно выявленные тенденции. Предложены некоторые пути улучшения управления туристическими потоками и стимулирования их расширения.

Ключевые слова: туристические прибытия, въездной туристический поток, выездной туристический поток, структура туристических потоков.

Summary. The article discusses the topicality and necessity of studying tourists' flows for planning and development of tourism at national and regional levels. The dynamics of tourist flow for 15 years has been analyzed. The positive and negative aspects of tourism that affect the country's attractiveness for tourists and the prospects for further development have been investigated. The fact that the last year shows reduction in tourist flows, both on entry and exit from Ukraine, encourages the development of tourism in the Western Ukraine more, because of military aggression in the Eastern Ukraine.

The statistics about the dynamics of crossing the border by the tourist in Ukraine have been worked out, the structure of tourist flows in motivation has been analyzed, the main countries that visit Ukraine have been highlighted and all the tendencies have been grounded. Accumulation and analysis of indicators that characterize this

type of tourism is a necessary part for further planning, forecasting and functioning of tourist flow in the investigated area.

Some ways to improve the management of tourist flows and stimulate their expansion have been put forward.

A further study of the length of tourists' stay has been suggested, as this index is rather flexible and the amount of income both in tourism and in related industries rather depend on it. The necessity to carry out studies of the structure and specialization of tourist flows has been grounded.

The analysis shows that it is advisable to produce models of tourist flows to develop national and regional strategies for tourism development.

Keywords: tourist arrival, inbound tourist flow, outbound tourist flow, the structure of tourist flows.

Постановка проблеми. Туризм як галузь економіки має важливе значення щодо питань активізації туристичних потоків в Україні. Саме підвищення конкурентоспроможності туристичної сфери є одним із способів отримання конкурентних переваг на ринку шляхом покращення привабливості території для потенційних клієнтів. Однак поглиблення економічної кризи на всій території України за рахунок глибоких політичних змін та воєнної агресії з сторони Російської Федерації, втрата АР Крим призвела до зменшення туристичних потоків.

Отже, вивчення як позитивних так і негативних тенденцій формування туристичних потоків залишається актуальним і вимагає більш детальних досліджень на регіональному рівні.

Туризм має важливе значення, що базується на інтегрованому використанні виробничо-економічного та трудового потенціалу багатьох галузей суспільного виробництва і природних ресурсів. Його розвиток впливає на такі сектори економіки, як транспорт, агропромисловий комплекс, торгівля, зв'язок, будівництво, і є одним із найбільш перспективних напрямів структурної переорієнтації економіки України.

Враховуючи динамічний характер і постійні зміни факторів впливу, вивчення туристичних потоків потребує постійної уваги та втілення виявлених тенденцій в управлінські рішення державного і регіонального рівнів для регулювання сфери туризму та господарського комплексу загалом [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Туристичні потоки є предметом дослідження різних наук (зокрема географічних, економічних) та багатьох учених. Вивченню цих питань присвячені роботи А. Александрової [5], О. Бейдика [6], Л. Воронкової [7], І. Карташевської [4], В. Квартальнова [8], М. Мальської [9], Д. Стеценка [10] та ін.

Відомі дослідники туризму М. Хол та М. Вільямс переконливо доводять, що розгляд туристичних потоків є предметом порівняно малої кількості академічних досліджень [3]. Вони зазначають, що туристичний рух має глибокі

наслідки для розвитку інфраструктури, транспорту, розробки нових туристичних продуктів, комерційної життєздатності сфери туризму, а також управління соціальними, економічними та культурними результатами туризму. Таким чином, постійні і системні дослідження туристичних потоків сформують реальну картину сучасних тенденцій і закономірностей, джерел формування та їхнього розподілу на досліджуваній території.

Мета дослідження є виявлення основних тенденцій в'їзного та виїзного туристичного потоку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна – одна з держав Європи, яка географічно вигідно розташована та володіє історичними, природними й етнічними ресурсами для створення різноманітних маршрутів. Серед європейців, українці вирізняються особливим темпераментом та багатими традиціями [4]. Проте успіх будь-якої діяльності залежить насамперед від організації та налагодженої інфраструктури. Туристичний бізнес є найбільш прибутковим сектором економіки багатьох країн. Україна також почала спрямовувати свої зусилля на розвиток туризму, як внутрішнього, так і зовнішнього. Внесені певні зміни до чинного законодавства, передбачено розвиток інфраструктури, що обслуговує туризм. Однак на сучасному етапі більш прибутковим і перспективним є зовнішній туризм.

Необхідність вивчення туристичного феномену виникла після сталого збільшення туристичних потоків та доходів від туризму, зростання економічного значення туристичної індустрії.

Визначальна роль туристичної діяльності полягає у відчутному її вкладі у розвиток економіки країни при невеликих капітальних вкладеннях. Туризм – галузь економіки, яка не лише охоплює прямо чи опосередковано більшість супутніх галузей господарства, в тому числі транспорт, будівництво, торгівлю, громадське харчування, сільське господарство, житлово-комунальне господарство, культуру, мистецтво, спорт тощо, але й стимулює їх розвиток. Це зумовлює збільшення робочих місць, особливо у депресивних регіонах, де інша господарська діяльність неможлива чи недоцільна через високі витрати виробництва. Витрати на створення одного робочого місця в туризмі в декілька разів менші, ніж в інших галузях економіки.

В умовах нинішньої економічної невизначеності туризм є одним з небагатьох секторів економіки у світі, який активно розвивається, стимулює економічний прогрес, створює нові робочі місця. Таким чином, туризм перетворюється на одну з пріоритетних сфер в світовій економіці, що спричиняє як розвиток окремих галузей, так і соціально-економічний розвиток цілих країн.

Розглянемо детально динаміку в'їзного та виїзного туристичного потоку. Протягом 2014 року Україну (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції) відвідало 17070 іноземних туристів, що на 93%, або на 215241 особу менше, ніж за 2013 рік.

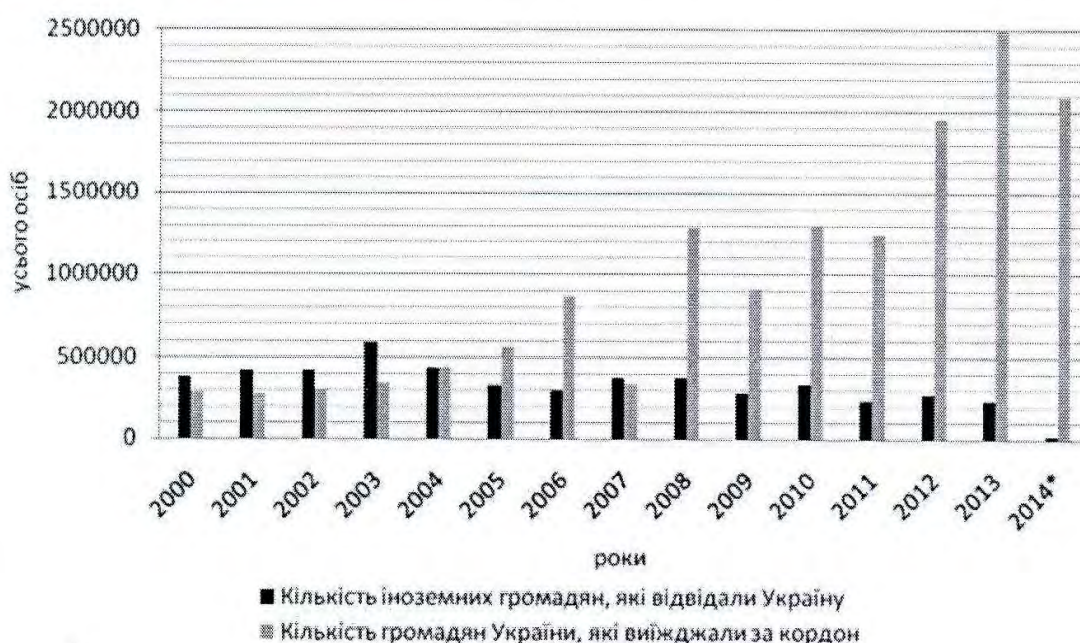

Рис. 1. Динаміка туристичних потоків в Україні [2]

Зменшення обсягів в'їзного потоку у 2014 році відбулося за рахунок зменшення числа поїздок за всіма мотиваціями. Зменшення службових поїздок становило 70%, або 117979 осіб, це відбулося в основному за рахунок скорочення кількості подорожуючих з таких країн: Білорусі (на 53%, або на 1760717 осіб), Польщі (на 11%, або на 135264 особи), Росії (на 77%, або на 7921800 осіб), Молдови (на 19%, або на 1049611 осіб), проте збільшилося число поїздок з Угорщини (на 13%, або на 103146 осіб).

Зменшення організованого туризму склало 69%, або 341692 особи, це відбулося в основному за рахунок скорочення кількості подорожуючих з: Росії (на 81%, або на 219115 осіб), Польщі (на 98%, або на 17642 особи), Молдови (на 75%, або на 2279 осіб).

Приватний туризм скоротився на 47%, або на 8470888 осіб, це відбулося в основному за рахунок зменшення кількості подорожуючих з таких країн: Молдовії (на 12%, або на 579062 особи), Польщі (на 3%, або на 36885 осіб), Росії (на 77%, або на 5993873 особи), Білорусі (на 54%, або на 1695924 – особи), проте збільшилося число приватних поїздок зі Словаччини (на 8%, або на 458 осіб).

Таблиця 1

Структура в'їзного турпотоку за мотивацією

Вид туру	Кількість осіб	Частка від усього потоку, %
Службова поїздка	49437	0,50
Організований туризм	146804	1,48
Приватний туризм	9696854	98,02

У структурі в'їзного турпотоків відбулися зміни, за яких частка приватного туризму виросла з 96,5% за 2013 р. до 98% за 2014 р., водночас знизилася частка організованого туризму від 2,6% до 1,5% та службові поїздки з 0,9% до 0,5%.

Згідно з розрахунками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, виділено 10 головних країн, мешканці які відвідують Україну (табл. 2, за даними [11]).

Таблиця 2

Рейтинг країн в'їзного туризму, 2014 р.

Країни	Кількість осіб	Частка, %	Ланцюговий темп приросту, %
Російська Федерація	1892994	19,13	-24,18
Молдова	4224657	42,70	+17,09
Польща	1097375	11,09	+4,94
Білорусь	1500464	15,17	-1,75
Румунія	352082	3,56	+1,42
Угорщина	172011	1,74	+1,71
Словаччина	6274	0,06	+0,03
Німеччина	61791	0,62	-0,05
Узбекистан	136401	1,38	+0,33
США	21011	0,21	+0,01
Разом 10 країн	9465060	96	-
Усього за рік	9893095	100	-

Аналіз показує, що у 2014 році Україна втратила біля 93% іноземних туристів. Тобто наповнення бюджету від цієї ланки туристської діяльності є нескінченно малим. Також ці зміни потягли за собою і зниження рівня трудової зайнятості населення, яка у курортних регіонах має стабільно сезонний характер.

Найпривабливішими містами України в 2014 році були: Київ, Львів, Одеса, Вінниця, Умань та інші. Із втратою Криму туристична галузь зазнала великих втрат, але водночас почав активно розвиватися туризм у Західній Україні.

Виїзний турпотік з України протягом 2014 року становить 2085273 осіб, що на 17%, або на 414317 осіб менше, ніж за 2013 рік. Зменшення обсягів виїзного потоку відбулося за рахунок зменшення числа поїздок за всіма мотиваціями.

Зменшення службових поїздок становило 38%, або 104431 особа, це відбулося в основному за рахунок скорочення кількості подорожуючих за такими напрямками: Білорусь (на 62%, або на 48529 осіб), Польща (на 18%, або на 21524

О. С. Заворуєва

особи), Росія (на 51%, або на 27307 осіб), Молдова (на 80%, або на 1634 особи), проте збільшилося число поїздок до Угорщини (на 57%, або на 16 осіб).

Зменшення організованого туризму дорівнювало 43%, або 153299 осіб, це відбулося в основному за рахунок скорочення кількості подорожуючих за такими напрямками: Росії (на 54%, або на 37261 особу), Польщі (на 66%, або на 21027 осіб), Молдови (на 83%, або на 3105 осіб), проте збільшилося число поїздок до Німеччини (на 9%, або на 476 осіб).

Приватний туризм скоротився на 5%, це відбулося в основному за рахунок зменшення кількості подорожуючих за такими напрямками: Росія (на 23%, або на 1404517 осіб), Білорусь (на 9%, або на 143571 особу), Румунії (на 34%, або на 267224 особи), Німеччини (на 18%, або на 67151 особу), проте збільшилися приватні поїздки виїжджаючих українців до Молдови (на 1%, або на 30650 осіб), Польщі (на 10%, або на 707794 особи), Угорщини (на 13%, або на 252027 осіб), Словаччини (на 15%, або на 84805 осіб).

Таблиця 3

Структура виїзного турпотоку за мотивацією

Вид туру	Кількість осіб	Частка від усього потоку, %
Службова поїздка	170720	0,76%
Організований туризм	201541	0,90%
Приватний туризм	22065410	98,34%

У структурі виїзного турпотоку відбулися зміни, за яких частка приватного туризму виросла з 97,4% за 2013 р. до 98,3% за 2014 р. та водночас знизилася частка організованого туризму від 1,5% до 0,9% та службові поїздки знизилися з 1,2% до 0,8% (табл. 4, за даними [11]).

Таблиця 4

Рейтинг країн виїзного туризму, 2014 р.

Країни	Кількість осіб	Частка, %	Ланцюговий темп приросту, %
1	2	3	4
Російська Федерація	4671321	20,82	-5,02
Молдова	2421169	10,79	+0,71
Польща	7657021	34,13	+4,70
Білорусь	1538160	6,86	-0,46
Румунія	522350	2,33	-1,00
Угорщина	2152512	9,59	+1,60
Словаччина	656102	2,92	+0,52

Продовження табл. 4

1	2	3	4
Німеччина	308908	1,38	-0,21
Узбекистан	5168	0,02	-0,01
США	20688	0,09	+0,09
Разом 10 країн	19953399	89	-
Усього за рік	22437671	100	-

Висновки і перспективи подальших досліджень. Туристичний потік є одним із найважливіших індикаторів розвитку сфери туризму, оскільки виявлені у процесі його вивчення закономірності можуть бути покладені в основу стратегії розвитку туризму країн і регіонів. Дослідження тенденцій туристичних потоків сприятиме розробці та реалізації ефективної туристичної політики, формуванню туристичних продуктів, які матимуть попит, залученню і застосуванню в туризмі нових ресурсів, оптимальному використанню наявного потенціалу.

Загалом, аналізуючи характер, структуру та спрямованість в'їзного та виїзного туристського потоку України у 2000–2014 рр., можна зробити такі висновки:

- туристичний потік має досить нестабільну структуру, оскільки за чотирнадцять років перша десятка країн має значні зміни;
- високий рівень залежності потоку від соціально-економічного та політичного стану країни і відносин цих країн із Україною;
- відбулося скорочення кількості іноземних туристів, які відвідували Україну, що пояснюється економічною кризою на всій території України за рахунок глибоких політичних змін та воєнної агресії з сторони Російської Федерації та втрати АР Крим;
- відбулося скорочення кількості виїзного потоку туристів з України, що пояснюється нестабільною ситуацією в Україні та падінню доходів населення;
- позитивною тенденцією є те, що незважаючи на втрату Криму, більше стало туристичних потоків до Західної України: Буковель, Львів та ін.

Подальшого вивчення потребують дослідження тривалості перебування туристів, що є досить гнучким показником, від якого напряму залежить обсяг туристичних доходів та доходів у суміжних галузях економіки. Необхідно також проводити дослідження структури і спеціалізації туристичних потоків. Уваги потребує вивчення виїзних туристичних потоків, які за правильної організації можуть давати позитивні результати, оскільки для багатьох держав саме виїзні туристичні потоки є засобом підвищення рівня життя та стимулом виробництва, розміщенням інвестицій і отримання доходів від них у інших туристичних регіонах. Тому окреслені проблеми потребують зваженого підходу для забезпечення балансу процесів ринкового та державного регулювання. На

основі проведеного аналізу доцільно виробляти моделі туристичних потоків для розробки державних і регіональних стратегій розвитку туризму.

Список використаних джерел

1. Світова туристична організація UNWTO [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unwto.org>
2. Статистична інформація / Державний комітет статистики України. – Режим доступу до сайту : <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. A companion to tourism / A. A. Lew, C. M. Hall, A. M. Williams // Blackwell companions to geography. Includes bibliographical references. – Blackwell Publishing, 2004. – 606 p.
4. Карташевская И. Ф. Туристские потоки как управляемая категория базисной модели рекреационной системы / И. Ф. Карташевская // Культура народов Причерноморья. – 2005. – № 63. – С. 53–57.
5. Александрова А. Международный туризм : учеб. пособ. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 464 с.
6. Бейдик О. О. Фактори формування туристичних регіонів і центрів в'їзного туризму України : зб. наук. статей / О. О. Бейдик, Н. О. Новосад // Проблеми міжнародного туризму. – К. : ППНВ, 2010. – С. 285–299.
7. Туризм, гостеприимство, сервис: словарь-справочник / Г. А. Аванесова, Л. П. Воронкова, В. И. Маслов, А. И. Фролов ; под ред. Л. П. Воронковой. – М. : Аспект-Пресс, 2002. – 367 с.
8. Квартальнов В. А. Туризм : учебник / В. А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 320с.
9. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. – К. : Знання, 2008. – С. 335–359.
10. Стеченко Д. М. Економічна діагностика регіонального ринку туристичних послуг / Д. М. Стеченко, Ю. Б. Забалдіна // Університетські наукові записки. – 2006. – № 1 (17). – С. 350–355.
11. Динаміка туристичних потоків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/turizm/ukr/4578.html>

